

Aegypten. Reisebilder aus dem Orient

Hogyan kerültek Alois Schönn bécsi „Orientmaler” festményei Libay Károly Lajos utazási albumának képtáblái közé?¹

Alois Schönn (Bécs, 1826 – Krumpendorf [Karintia], 1897) bécsi festőművész elsősorban Libay Károly Lajos (Besztercebánya, 1816 – Bécs, 1888) utazási albuma kapcsán, illetve a magyarországi tanulmányútjait követően készített művei miatt tartja számon a hazai művészettörténet-írás. Habár munkássága nagy vonalakban ismert, alakjával eddig Papp Júlia foglalkozott részletesebben a közismert Lenau-vers ihlette *Három cigány* litográfia apropóján.²

Schönn a század második felében a bécsi művészeti élet meghatározó alakja volt, ugyanakkor aktív szereplője a korabeli magyar művészeti életnek is – részt vett a Pesti Műegylet kiállításain, több ízben járt Magyarországon tanulmányúton. Neve minden bizonnyal ismert volt a hazai művész körökben is.

Jelen tanulmány – a szerző egy korábbi írásában³ tárgyaltak szerves folytatásaként – a már említett album releváns képei mentén szándékozik e két művész művekké is kivételesen jól dokumentált együttműködését a kutatás számára eddig nem ismert részletekkel gazdagítva bemutatni. A Libay-album képeinek részletes tárgyalása előtt Schönn festői munkásságának – el-

sősorban a keleti és a magyarországi vonatkozásokat előtérbe helyező – bemutatása következik.

Alois Schönn pályaképe

Alois Schönn édesapja, Johann Schönn udvari hivatalnok („Kontroler bey der k. k. Cameral Verwaltung”) volt,⁴ fiát is erre a pályára szánta, aki azonban egy súlyos betegséget követően részben nagybátyja, Eduard Schönn tájképfestő hatására, részben a rajzolásban mutatott kiemelkedő tehetsége miatt úgy döntött, a művészet mellett kötelezi el magát.⁵ A festő, elvégezvén az alreáliskolát, egy évet járt kereskedelmi iskolába, majd dolgozott írnokként a Pénzügyminisztériumban, ahol kalligráfiák rajzolásával kereste kenyerét,⁶ valamint a Polytechnicumban is elvégzett négy osztályt.⁷ Bécsi akadémiai tanulmányait megelőzően Leander Russ (1809–1864) magántanítványaként⁸ sajátította el az alapokat. A bécsi művészdinasztiából⁹ származó Russ a legkorábbi oszt-

1 A tanulmány címe és tartalma módosult a konferencián elhangzott előadás címéhez – *Kapcsolódási pontok és kölcsönhatások: Alois Schönn osztrák „Orientmaler” szerepe és helye a 19. századi magyarországi művészet történetében* – és tartalmához képest.

2 Júlia PAPP: Das Gemälde „Die drei Zigeuner” von Alois Schönn. *Wiener Geschichtsblätter*, 58. 2003. Heft 1. 55–61.

3 Mészáros Ágnes: Az osztrák Orientmalerei és a 19. századi hazai orientális festészet kapcsolódási pontjai. In: *Als Ich can. Tanulmányok Urbach Zsuzsa 80. születésnapjára*. Szerk. Székely Miklós–Gavlyhofer-Kovács Gábor. Budapest, CentrArt Művészettörténetészek Új Műhelye Közhasznú Egyesület, 2013. 111–123.

4 Universitätsarchiv der Akademie der bildenden Künste Wien (UA-AbKW), *Protokoll der die k. k. Akademie der bildenden Künste in Wien frequentirenden Schüler. / vom Jahre 1797 bis 1850* (Matrikel Bd. 7), fol. 362; UAABKW, *Schüler-Liste / Graveur-Schule. 1822 bis incl. 1850* (Matrikel

Bd. 27), fol. 276; UAABKW, *Biographische Daten / zusammengestellt gelegentlich Verfassung der zweiten Auflage des Kataloges der akademischen Gemälde-Galerie (Z 227-1900.)* (Matrikel Bd. 59 ¾), fol. 17.

5 *Mittheilungen der Gesellschaft für vervielfältigende Kunst*, 1. 1873. február 14. 3. 41. A Schönn család következő generációjában Alois Schönn egyik lánya, a portré- és enteriőrfestő Ricka képviselte a művészi vonalat.

6 *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (a továbbiakban ÖBL), XI. 1999. 90. Online kiadás: <http://www.biographien.ac.at> (A szócikk szerzője: Martina HAJA.)

7 UAABKW, *Protocoll für die Schule der Historienmalerei / 1847–1850* (Matrikel Bd. 56), fol. 24.

8 ÖBL, XI. 1999 (lásd 6. jegyzetben). 91–92.

9 Walter Koschatzky: *Des Kaisers Guckkasten. Eine Sammlung alt-österreichischer Ansichten aus der Wiener Hofburg*. Salzburg–Wien, Residenz

rák orientális festők egyike volt. Schön az Akademie der bildenden Künste több féléven át látogatta: 1841–1842-ben a metszőosztály (Graveurschule) diájaként,¹⁰ majd 1845 és 1848 között,¹¹ főleg a téli szemeszterekben, Joseph von Führich tanítványaként¹² tanult történeti festészetet.

1848-ban – az ismert történelmi helyzet miatt – egy időre bezárt az Akadémia. A forradalmi események Schönnt is magukkal ragadták: a tirolai önkéntes honvéd egységekhez (Tiroler Schützen) csatlakozva részt vett az észak-itáliai harcokban. Természetesen ecsetjeit, vázlatfüzetét sem hagyta otthon. Az itt készített vázlatok szolgálták alapul az egyik híressé vált, Bécsben kiállított és a Verein zur Beförderung der bildenden Künste által megvásárolt nagyméretű olajfestményéhez (*Heimkehr aus dem Gefechte bei Ponte tedesco*).¹³

Schönn a forradalom idején, 1849-ben járt első ízben magyar földön tanulmányúton, de a festőfelszerelésével bókklászó művészt Komáromban kémnek nézték, elfogták, és halálra ítélték; az életét az mentette meg, hogy a császári csapatoknak végül sikerült bevenniük az erődöt.¹⁴

1850–1851 folyamán Párizsban tartózkodott. Itt többek között a párizsi népi életről készített vázlatokat, valamint a régi nagy mesterek, mindenekelőtt Horace Vernet festészetét tanulmányozta, akinek klasszicizáló orientális festésze, illetve monumentális csatajelenetei alapvető hatással voltak rá.¹⁵ Ennek bizonyítéka többek között a hagyatéki katalógusban szereplő Horace Vernet-mű másolata: *Kampffranzösischer Truppen auf*

einem Festungswall.¹⁶ Ennek ellenére párizsi útját követően alig festett csatajelenetet. Első mestere, Leander Russ példáján túl tehát Horace Vernet képei, valamint maga a párizsi tartózkodás is jelentős szerepet játszottak abban, hogy Schön fokozott érdeklődéssel fordult az orientális festészet felé.

Schönn számos országba ellátogatott még élete folyamán, némely vidékre több ízben is, de hogy pontosan mikor merre járt, nehezen követhető, a datált képek alapján lehet csupán nagy vonalakban rekonstruálni. Utazásai során bejárta Ausztriát, Itáliát, Magyarországot, Erdélyt, a Felvidéket – ezeken a vidékeken elsősorban romantikus-idilli, a cigányok mindennapjait bemutató életképeket, valamint a Kárpát-medence népeit, a jellegzetes viseleteket ábrázoló sorozatokat készített (*Dorfzigeuner aus Oberungarn*,¹⁷ *Walachischer Kirchengang*,¹⁸ *Haus eines Siebenbürger Sachsen*, *Walachische Zigeuner*,¹⁹ *Walachischer Hirt*,²⁰ *Siebenbürgische Zigeuner*, *Siebenbürger Sachsen*, *Siebenbürger Rumänen*, *Banater Walachen*,²¹ *Griechische Kirche in einem walachischen Dorfe Siebenbürgen's*²² stb.). Járt még Galíciában (1867, Krakko és Tarnów), ahol a helyi zsidó közösségek mindennapjait ábrázoló zsánerjeleneteket festett,²³ illetve a Balkánon, erről az útról hangulatos szarajevói és macedóniai népi életképei tanúskodnak. Beutazta a mai Közel-Kelet több országát is, de nem követhető nyomon pontosan, mikor hol járt, illetve hogy csupán egy alkalommal, vagy esetleg több ízben látogatott el egy adott területre. A különféle életrajzi források változatos sorrendben és évszámtárisítással sorolják fel az egyes országokat, anélkül, hogy

Verlag, 1991. 49. A „dinasztiaalapító” nagypapa porcelánfestő volt a Wiener Porzellanmanufakturban.

10 1841. október 20-án iratkozott be, majd 1842. június 2-án iratkozott ki. UAABKW, *Schüler-Liste / Graveur-Schule. 1822 bis incl. 1850* (Matrikel Bd. 27), fol. 276.

11 Pontosabban: *Malerschule: 1845–1846: téli szemeszter, 1846: nyári szemeszter; Historienmalerei: 1846–1847: téli szemeszter és 1847–1848: téli szemeszter*. Forrás: UAABKW, *Protokoll der die k. k. Akademie der bildenden Künste in Wien frequentirenden Schüler. / vom Jahre 1797 bis 1850* (Matrikel Bd. 7), fol. 362; UAABKW, *Protocol vom Winterkurs 1844 bis Somm. 1846 Malerschule* (Matrikel Bd. 47), fol. 22; UAABKW, *Protokoll für die Schule der Historienmalerei / 1847–1850* (Matrikel Bd. 56), fol. 24; UAABKW, *Biographische Daten / zusammengestellt gelegentlich Verfassung der zweiten Auflage des Kataloges der akademischen Gemälde-Galerie (Z 227–1900.)* (Matrikel Bd. 59 3/4), fol. 17.

12 Constant von WURZBACH: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*... Wien, XXXI, 1876. 98; ÖBL, XI. 1999 (lásd 6. jegyzetben). 90. Joseph von Führich 1840 és 1850 között volt a történeti kompozíció professzora (Professor der historischen Composition).

13 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 98.

14 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 98.

15 *Kunst des 19. Jahrhunderts. Bestandskatalog der Österreichischen Galerie des 19. Jahrhunderts*. Hg. von Claudia WÖHRER. Wien, Österreichische

Galerie Belvedere–Edition Christian Brandstätter. IV (S–Z). 2000. 59; *Orient & Okzident. Österreichische Maler des 19. Jahrhunderts auf Reisen*. Katalogbuch zur Ausstellung im Belvedere in Wien. Hg. von Agnes HUSSLEIN-ARCO–Sabine GRABNER. Wien, Belvedere–München, Hirmer Verlag, 2012. 252; WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 98.

16 Olaj, vászon, 71×53 cm. *Katalog des künstlerischen Nachlasses Alois Schönk k. k. Professor, Mitglied der k. k. Akademie der bildenden Künste in Wien, Ritter des Franz-Josefs-Ordens, der französischen Ehrenlegion etc.* Versteigerung Dienstag den 8. März 1898 und folgende Tage Nachmittags von 3 1/2 – 6 1/2 Uhr im Künstlerhause. Wien, Verlag von H. O. Miethke, 1898. (A továbbiakban: *Nachlasskatalog*), 133. katalógustétel.

17 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 100.

18 *Mittheilungen der Gesellschaft für vervielfältigende Kunst*, 1. 1873. 41.

19 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 100; *Verzeichniss der öffentlich ausgestellten Kunstwerke an der kaiserl. königl. Akademie der bildenden Künste bei St. Anna im Jahre 1859*. Wien, Druck von Carl Gerold's Sohn, 1859, kat. nr. 64.

20 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 100.

21 1869, lásd WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 101.

22 1858, lásd WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 100.

23 ÖBL, XI. 1999 (lásd 6. jegyzetben). 90.

megneveznék az információ forrását.²⁴ A *Wiener Zeitung* egyik 1852. évi számában²⁵ olvasható egy feltehetően magától Schönntől származó információkon alapuló útvonalleírás, amely szerint a festő 1851 júniusában indult első keleti útjára, és ennek során a következő helyeken fordult meg: Görögország, Törökország, Szíria, Egyiptom és Núbia – más értesülések szerint a Nílus mentén a deltától eljutott egészen a Kék-Nílus forrásvidékéig, az abesszíniai hegyekig²⁶ –, majd a Vörös-tengeren átkelve Észak-Arábiába látogatott, végül Szicílián keresztül 1852 nyarán tért vissza Bécsbe. Tehát első keleti útja nem 1852–1853-ra, hanem egy évvel korábbra tehető. Az út során festett akvarelleket, vázlatait, illetve frissen elkészült olajképeit az Österreichisches Kunstverein 1852. szeptemberi, novemberi, illetve decemberi tárlatain mutatta be.²⁷ Egy jóval későbbi, Schön-nél tett műterem-látogatásról beszámoló cikkben pedig az olvasható, hogy egy másik alkalommal – a pontos évszám itt sem ismert – a festő két természettudós, Theodor von Heuglin és Alfred Brehm társaságában látogatott el Szudánba; illetve a cikk szerzője azt is megerősíti, hogy Schön valóban több ízben járt Keleten.²⁸ Arra vonatkozóan, hogy a festő az eddig felsoroltakon kívül mely országokban fordult még meg, az életmű egyes darabjai, illetve a hagyatéki árverési katalógusban található címek, képleírások adnak támpontot.

A következő (évszám nélküli) képcímek – *Pferdemarkt in Tunis*,²⁹ *Die Hauptwache im Bazar zu Tunis*,³⁰ *Blick auf Tunis und die Bucht von Goletta bei nahendem Gewitter*,³¹ *Ansicht von Tunis. Blick durch einen Thorbogen auf die Stadt*,³² *Dorf Saguan bei Tunis*³³ –, valamint egy szignált és felirattal ellátott (j. j. I. „Schön Tunis”) ceruzarajz³⁴ alapján bizonyosra vehető, hogy Schön eljutott Tuniszba.³⁵ Talán Marokkóban is járt még, bár erről csupán egy *Marokkanische Straßenszene*³⁶ című kép tanúskodik, ahol a címadás azonban nem a festőtől származik. A festményen boltívekkel fedett bazár részlete látható az utca szélén lévő padokon vagy épp a földön ülő csoportokkal, járókelőkkel. A jellegzetes orientális életkép igazából bármely közel-keleti városban játszódhatna. Schön keleti útjainak egyik hozadéka, hogy 1878–1879-ben ő is készített illusztrációkat Georg Ebers *Ägypten in Bild und Wort* című művéhez.³⁷

Schön időskorára sem hagyott fel az utazással: 1878-ban és 1880-ban ismételt Szicíliába látogatott, majd 1890-ben Hollandiában tett egy tanulmányutat.³⁸

Aktív résztvevője volt a bécsi művészeti életnek: a *Genossenschaft bildender Künstler Wiens*, avagy *Wiener Künstlerhaus* (1861) egyik alapító tagja, később elnöke is;³⁹ tagja volt még az *Österreichischer Kunstverein*-nek,⁴⁰ ahol a legkülönfélébb feladatkörökben, bizottságokban vállalt szerepet, gyakran bízták rá zsűrizést

24 A különféle variációknak jó összefoglalását adja megjelenés előtt lévő tanulmányában Ernst CZERNY: Alois Schön (1826–1897) – Überlegungen und neue Materialien zu seiner Ägyptenreise. In: *Egypt and Austria IX – Perception of the Orient in Central Europe (1800–1918). Proceedings of the Symposium held at Betliar from October 21st to 24th 2013*. Ed. by Lubica HUĐÁKOVÁ–Jozef HUDEC. Bratislava, 2015.

25 *Wiener Zeitung*, 1852. november 6. 3090 (*Kleine Chronik* rovat).

26 Kunst-Ausstellung im Monat September. (Fortsetzung). In: *Der Humorist*, 1852. szeptember 12. 866.

27 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 98. Ausstellung des Oesterreichischen Kunstvereines, Monat September 1852, Kat. 799: *Ein Abend am Nil*; Ausstellung des Oesterreichischen Kunstvereines, Monat November 1852, Kat. 60–70. *Reisestudien aus Afrika*: 11 darab, az utazásához kapcsolódó, ottani tájakat, romokat, helybéli embereket ábrázoló mű; Ausstellung des Oesterreichischen Kunstvereines, Monat December 1852, Kat. 33. *Zwei Mädchen auf dem Sklavenmarkt in Siouth in Ober-Egypten*, Kat. 34: *Die Colosse von Theben (Memnon-Säulen) mit den Ruinen des Tempels von Medinet-Habu*.

28 *Wiener Zeitung* (*Wiener Abendpost – Beilage zur Wiener Zeitung*), 1874. július 16. 1276. (Atelierschau).

29 Egyrészt egy olajfestmény (olaj, vászon, 137×258 cm; In: *Nachlasskatalog*, Nr. 1 [lásd 16. jegyzetben]); másrészt egy vázlat (olaj, vászon, 38×81 cm; In: *Nachlasskatalog*, Nr. 58 [lásd 16. jegyzetben]); valamint egy akvarell- és ceruzatechnikával készült változat (345×428 mm, Bécs, Akademie der bildenden Künste, Itsz. 21355), amelyet Schön minden bizonnyal utazás közben készített – a példány azonban se nem datált, se nem szignált.

30 Olaj, vászon, 76×108 cm. In: *Nachlasskatalog*, Nr. 44 (lásd 16. jegyzetben).

31 Színvázlat, olaj, vászon; 97×141 cm. In: *Nachlasskatalog*, Nr. 52 (lásd 16. jegyzetben).

32 Akvarell, méret: Gross-Folio In: *Nachlasskatalog*, Nr. 146 (lásd 16. jegyzetben).

33 Akvarell, méret: Gross-Folio In: *Nachlasskatalog*, Nr. 177 (lásd 16. jegyzetben).

34 *Bepacktes Dromedar und einige Esel*; ceruza, akvarell, fedőfehér, szignált jobbra lent: „Schön Tunis”. Fotónegatív. ÖNB Bildarchiv und Grafiksammlung, Itsz. D 48.613.

35 Az ÖBL szócikke szerint Tuniszban 1852-ben járt Schön. ÖBL, XI. 1999 (lásd 6. jegyzetben). 90.

36 Olaj, vászon, 76×110 cm; jelezve: „A. Schön”. 469. Kunstauktion, Dorotheum, 1941. december 2–5., Nr. 145., 39. képtábla. Negatív úvegen, ÖNB Bildarchiv und Grafiksammlung, Inv. No. D 2722.

37 Schön összesen négy képpel járult hozzá a műhöz: I. kötet: *Tunesischer Pilger*; II. kötet: *Kairener Gelehrter, Håschim, der Asuāner, Abessinier*. Georg EBERS: *Ägypten in Bild und Wort. Dargestellt von unseren ersten Künstlern*. Hg. von Eduard HALLBERGER. Stuttgart–Leipzig, 1879–1880. 101. Online: <http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200038196> Letöltés ideje: 2013. június 30.

38 ÖBL, XI. 1999 (lásd 6. jegyzetben). 90.

39 1865. november 18. és 1866. november 24. között. Felix CZEIKE: *Historisches Lexikon Wien*, V. 1997: 330.

40 1850 elején alapította Rudolf von Arthaber az Általer Kunstverein ellenpárjaként, amely csak az osztrák művészetet támogatta; az új Kunstverein azonban a külföldi iskolák műveit is el akarta hozni

is, részt vett az éves kiállítások, illetve az 1873-as bécsi viláikiállítás anyagának az összeállításában.⁴¹ Emellett tagja volt még a Patriotischer Verein des Künstler Wiensnek,⁴² továbbá az Aquarellisten-Club avagy Aquarellisten-Vereinigung der Genossenschaft der bildenden Künstler Wiens névre hallgató, 1885-ben alakult szakmai egyesületnek.⁴³ 1866-tól pedig a bécsi Akademie der bildenden Künste tagjává választották, 1877-ben ugyanitt tiszteletbeli professzor címet is kapott.⁴⁴

Schönn kivette a részét a korszak egyik legmonumentálisabb művészeti projektjéből, a Naturhistorisches Museum termeit díszítő festménydekoráció elkészítéséből. 1883 és 1889 között összesen tizennyolc teremben, huszonhét festő közreműködésével száz hatalmas, vászonra festett olajképet applikáltak a falfelületekre. Alois Schönn a Hochparterre szinten lévő termek dekorációjához hat művel járult hozzá.⁴⁵

1873-ban Bécsben a viláikiállítás körüli szolgálataiért Ferenc József-renddel (Lovagosztály) tüntették ki.⁴⁶ 1874-ben Berlinben újabb elismerést kapott: *Das Theater in Chioggia* című művéért a Goldmedaille Deutsches Reich díjat; 1878-ban Párizsban a Becsületrend Lovagkeresztjével tüntették ki, itt is feltehetően a viláikiállításához kapcsolódó tevékenysége okán. *Römischer Winzer* című festményéért 1882-ben az Erzherzog Carl Ludwig-medált kapta saját hazájától.⁴⁷

Schönn rendszeresen szerepelt a legfontosabb bécsi kiállításokon: az Akademie der bildenden Künste éves tárlatain, az Österreichisches Kunstverein havonta megrendezett egyleti kiállításain, illetve a Wiener

Künstlerhausban helyet kapó éves nagy nemzetközi kiállításokon. Műveit látni lehetett a Künstlerhaus állandó kiállításán is. Megbecsült, elismert művész volt, a császári udvar is vásárolt tőle képeket.⁴⁸ A Pesti Műegylet kiállításain is szerepelt képekkel, igaz, nem orientális témájúakkal, hanem inkább a magyarországi tartózkodásához kötődő zsánerjelenetekkel, illetve az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc eseményeit feldolgozó művekkel.⁴⁹ Két alkalommal, 1850-ben és 1869-ben szerepelt a párizsi Salon tárlatán is.⁵⁰ Képei nemcsak Bécsben, hanem Európa-szerte keresettek voltak.

Mind a korabeli, mind a későbbi szakirodalom elsősorban zsánerfestőként tartja számon Schönn. Abban a tekintetben megoszlanak a vélemények, hogy az osztrákok közül ő vagy Leopold Carl Müller tekinthető-e az első par excellence orientális festőnek: míg a 19. század végén a kortársak éppen hogy az orientális festészet első nagy formátumú alakjának tekintették, és jelentőségét, szerepét a német Wilhelm Gentzéhez, illetve a francia Alexandre Decamps-éhoz hasonlították,⁵¹ addig 19. század művészetének történetéről írott modern osztrák összefoglalások már nem tartják őt a szó eredeti értelmében vett *Orientaler*nek.⁵² Schönn nehéz bármelyik csoporthoz, stílusirányzathoz egyértelműen besorolni. Stílusa eleinte a késő biedermeier hagyományból táplálkozott; a pontosságra, részletességre, a részletek aprólékos, realiztikus visszaadására való törekvés, erős couleur locale és anekdotikus hangvétel jellemezte képeit. Dél-európai és keleti

Bécsbe, sőt mi több állandó kiállítása is volt az egyesületnek. Wladimir AICHELBURG: *Das Wiener Künstlerhaus 1861–2001. Die Künstlergenossenschaft und ihre Rivalen Secession und Hagenbund*, I. Wien, Österreichischer Kunst- und Kulturverlag, 2003. 32.

41 AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 124, 125, 126, 127.

42 AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 123.

43 AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 228.

44 Friedrich von BOETTICHER: *Malerwerke des neunzehnten Jahrhunderts. Beitrag zur Kunstgeschichte*. II/2. Saal–Zwengauer. Dresden, Fr. v. Boetticher's Verlag, 1901. 637; valamint Ludwig EISENBERG: *Das geistige Wien. Künstler- und Schriftsteller-Lexicon*, I. Wien, Brockhausen, 1893. 501.

45 A képek: *Braunkohlentagbau bei Dux* (2. terem), *Daibuts von Kamakura in Japan* (14. terem), *Schirdar Medrese in Samarkand Rigistan-Moschée* (14. terem), *Australneger im Lager* (16. terem), *Maoridorf* (16. terem), *Markt in Tunis* (17. terem). Margarete MIGACZ: *Die Landschaftsbilder im Naturhistorischen Museum in Wien und die Wiener Landschaftsmalerei der Epoche*. Dissertation. Wien, Universität Wien, 1972; EISENBERG 1893 (lásd 44. jegyzetben). 49; PAPP 2003 (lásd 2. jegyzetben). 59.

46 *Österreichisch-Kaiserlicher Hof-Kalender für das Jahr 1884*. Wien, Druck und Verlag der K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1884. 201.

47 BOETTICHER 1901 (lásd 44. jegyzetben). 637.

48 *Küste bei Genua*, 1872, 3500 fl.; *Venezianische Fischer*, 1874, 2000 fl.; *Am Brunnen von Taormina*, 1885, 1200 fl.; *Straße in Palermo*, 1886, 1400 fl. Többek között a Künstlerhaus éves nagy kiállításain nyílt lehetőség műtárgyvásárlásra. AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 206.

49 A Pesti Műegyletben kiállított képeit lásd SZVOBODA DOMÁNSZKY Gabriella: *A Pesti Műegylet története. A képzőművészeti nyilvánosság kezdetei a XIX. században Pest–Budán*. Miskolc, A Miskolci Egyetem Kiadója, 2007. 352, 423, 435, 436, 478.

50 1850: kat. nr. 2780: *Épisode de la guerre de Hongrie en 1849*. Pierre SANCHEZ–Xavier SEYDOUX: *Les catalogues des Salons*. Dijon, L'Echelle de Jacob. V (1846–1850). 2001. 391; 1869: kat. nr. 2163: *Les vendanges, près Constantinople*. SANCHEZ–SEYDOUX 2004. IX (1868–1870). 292.

51 *Biographisches Jahrbuch und Deutscher Nekrolog*, II. Berlin, s. n., 1898. 50.

52 *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich. 19. Jahrhundert*, V. Hg. von Gerbert FRODL. München–Berlin–London–New York, Prestel–Wien, Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2002. 318. (Az idevágó fejezet szerzője Gerbert FRODL.)

útjainak hatására kezdetben sötét tónusú palettája kivilágosodott.

Jóllehet számos művét őrzik közintézményekben, az alkotások jó része ma is magángyűjteményekben található, így a kutatás számára nehezen hozzáférhető. Az œuvre-rekonstrukció legfontosabb forrása a Schönner-hagyaték 805 tétel tartalmazó árverési katalógusa.⁵³

A Libay-album Schönner által litografált képtábláinak eredete

E fejezet arról kíván minden eddiginél átfogóbb és pontosabb képet adni, hogy Alois Schönner mint litográfus pontosan milyen módon járult hozzá Libay úti albumához, milyen szereppel bírt a nevével jegyzett képtáblák létrehozásában. Az itt bemutatott összefüggések közül néhány említésre került már korábbi publikációkban, most azonban újabb feltárt adatok tükrében lehetőség nyílik arra, hogy még részletesebb, még hitelesebb képet rajzolódjon ki.

Libay Károly Lajos 1855–1856-os egyiptomi utazása⁵⁴ során készített képeiből *Aegypten. Reisebilder aus dem Orient* címmel 1857-től két éven át egy mappasorozatot jelentetett meg,⁵⁵ amelyeket 1860-ban adott ki összegyűjtve, reprezentatív kivitelben, képmagyarázó szövegekkel ellátva. Az album összesen hatvan képtáblát tartalmaz, melyek, néhány kivétellel, mind Libay raj-

zai után készültek. A kivételeket azok a képek jelentik, amelyeknek megalkotásában Alois Schönner is részt vett társrajzolóként, valamint azok, amelyeket Schönner önállóan rajzolt. A könyvmatok elkészítésében összesen hat művész vett részt: F. Kayser/Kaiser (2 képtábla), Alexander Kaiser (3), Rudolf von Alt (36), C. (Carl?) Jung (4), Jan Novopacký⁵⁶ (8), Alois Schönner (5). Két képtábla alatt mind Schönner, mind Alexander Kaiser neve is fel van tüntetve litográfusként, ezek közös munkák.⁵⁷ A képek jó része Reiffenstein & Rösch bécsi litográfiai intézetében készült, a hatvanból öt képtábla pedig Anton Hartinger munkája, aki a bécsi Tipográfiai Intézet litográfiai részlegének volt a munkatársa.⁵⁸

Az album elkészítésében részt vevő művészek valószínűleg személyesen is ismerték egymást, ugyanis többen is tagjai voltak valamely Bécsben működő művészegyesületnek. A Künstlergesellschaft zum blauen Strauß, avagy Albrecht Dürer-Verein⁵⁹ tagjainak névsorában szerepel Libay és Rudolf von Alt neve;⁶⁰ Alois Schönner és Jan Novopacký az 1860–1861-es évben az Eintracht tagjai voltak.⁶¹ 1861-től a két társaság Die Genossenschaft der bildenden Künstler Wiens néven egyesült.⁶² Szintén többen is szerepelnek a Libay-album alkotói közül a Künstlerhaus alapítói, valamint felépültét anyagilag is támogatók névsorában: Libay, Jan Novopacký, Alois Schönner, valamint Reiffenstein & Rösch.⁶³ Az alapításától kezdve tagjai voltak az Österreichischer Kunstvereinnak Alexander Kaiser, Libay, Novopacký és Schönner,⁶⁴ illetve az album mind egyik alkotójának neve felbukkan a Kunstverein kiállítási katalógusaiban. A közös egyesületi tagságon kívül

53 A hivatkozásokban: *Nachlasskatalog* (lásd 16. jegyzetben).

54 Ennek útvonala, körülményei korábbi publikációkban már ismertetésre kerültek: *Adatok Libay Lajos életrajzához*. Összeállította Dr. SIORVÁN Vilmos. DÉS, Demeter és Kiss Nyomda, 1917; a további irodalom ismertetését lásd MÉSZÁROS 2013 (lásd 3. jegyzetben). 115–120, 122, 35. lábjegyzet.

55 Összesen 15 mappát, minden mappa 4 litográfiát tartalmazott (OSZK, Plakát- és Kisnyomtatványtár). A füzetekből Libay már 1858-tól küldött példányokat a Pesti Műegylet kiállításaira.

56 Wurzbach Libayról írt szövegében Novopacký helyett tévesen Nowotnyt írt, melyet a későbbi szakirodalmak jó része – így például Lyka, majd az ő nyomán hazai szakirodalmak, lexikonok egész sora – átvett.

57 A Libay-album cseh, szlovák és angol nyelvű szövegfordítással kiegészített kiadásának előszavában olvashatók szerint Dušan Magdolen más eredményekre jutott a számolással: ő 36 képtáblát társít Rudolf von Althoz, nem tesz különbséget F., illetve A. Kaiser között, Schönner nevét 9 képtáblán látta feltűnni, és olvasatában G. Jung pedig 4 képtábla litográfusa volt. *Karl Ludwig Libay: Aegypten, Reisebilder aus dem Orient: dem hochgeborenen Herrn Grafen Joseph Breunner hochachtungsvoll gewidmet / Egypt, travel sketches from the Orient. Nach der Natur gezeichnet und herausgegeben von Ludwig Libay. Wien,*

1857. Hg. von Dušan MAGDOLEN–Lucie STORCHOVÁ. Praha, Set Out, 2006. 10.

58 Typographisch-literarisch-artistische Anstalt. 1859-ben alapította meg saját intézetét. WURZBACH 1861 (lásd 12. jegyzetben). VII. 403.

59 1846 és 1856 között a Künstlergesellschaft zum blauen Strauß nevet használta az egyesület, amelyet 1856. szeptember 19-én változtattak meg Gesellschaft ausübender bildender Künstler und Kunstfreunde in Wienre, végül 1858. február 2-án az általános taggyűlésen az Albrecht-Dürer-Verein nevet vették fel. Wladimir AICHELBURG: *Das Wiener Künstlerhaus 1861–1986. 125 Jahre in Bilddokumenten*. Wien, Kunstverlag Wolftrum, 1986. 8.

60 Legálábbis az 1845-ös, 1856-os és 1861-es esztendőkből – az Aichelburg könyvében közölt taglisták alapján. AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 20.

61 AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 34.

62 AICHELBURG 1986 (lásd 59. jegyzetben). 7–8, 14.

63 AICHELBURG 2003 (lásd 40. jegyzetben). 34.

64 Az 1851. október 31-i taglistából vett adatok. *Bericht über den Bestand und das Wirken Österreichischen Kunstvereines in Wien seit seiner Entstehung im Juli 1850 bis zum Schlusse seines ersten Verwaltungs-Jahres an 30 October 1851*. Wien, 1852.

Libay és Schönn között kapcsolódási pontot jelentett még, hogy a két festő mindössze négy év eltéréssel látogatott el ugyanazokra a helyekre.

A Libay-albumnak tehát összesen hét képe alatt szerepel Alois Schönn neve, ebből négy képtáblán nemcsak litográfusként, hanem Libayval együtt rajzolóként is.⁶⁵ Már Wurzbach is megemlíti, hogy Schönn több saját festményének a maga által készített litografált változata is szerepel az albumban, de ő két olyan képet (*Wüstenbrunnen*, *Orientalisches Kaffeehaus*) hoz példaként,⁶⁶ amelyek esetében az album megfeleltethető képtábláin olvasható feliratok közül semmi sem utal arra, hogy valamilyen formában Alois Schönn kezétől származnának. Az azonban igaz, hogy Schönn több műve előképként szolgált a Libay-album Schönn által (is) rajzolt litográfiáihoz, mivel a Schönn-műveken a párba állítható litográfián ábrázolttal szinte teljesen megegyező jelenet látható. A Libay-album szóban forgó képtáblái közül – a 23. és a 41. számú – egy az egyben megfeleltethető Schönn valamely alkotásának. Arra is találni példát, hogy Schönn a saját alkotását mint központi képmotívumot emelte be a litográfián látható kompozícióba (29. és 40. számú).

Schönn-nek az újabb szakirodalomban *Lager vor einer Nordafrikanischen Stadt* címmel szereplő olajfestménye szolgált alapul a *Rab vásár Kenneh mellett* (29. számú) című litográfiához. A két kép közötti egyezésekre Martina Haja figyelt fel először.⁶⁷ A festmény szignált és datált, a rajta szereplő dátum 1855. Ismert az is, hogy Schönn az Österreichischer Kunstverein 1852. decemberi kiállításán *Zwei Mädchen auf dem Sclavenmarkte in Siouth in Oberegypten* címmel kiállított egy olajképet,⁶⁸ amelyről épp a címe alapján (jóllehet a képcímekben két különböző helységnév szerepel) feltételezhető, hogy a Libay-album képtáblájához nagyon hasonló jelenetet ábrázolhatott. Úgy tűnik tehát, Schönn több ízben is megfestette ugyanazt a témát. Az évszámok arra engednek következtetni, hogy az 1855-ben festett kép az 1852-ben kiállított festmény egy

újabb verziója lehetett. Ismert továbbá egy gouache vázlat is, amelyet Schönn feltehetően utazása során a helyszínen készített, amely az olajképhez szolgált kiindulópontként.⁶⁹ A litográfia, az olajfestmény és a gouache összevetése egymással több szempontból is tanulságos. A litográfia kompozíciójába Schönn egy az egyben átemelte a festmény középpontjában látható két fekete, ülő nő alakját, valamint számos további képelemet. A festményen látható elrendezéshez képest annyi a változás, hogy nyomat volta miatt a kép tükrözve látható, illetve hogy Schönn hozzáadott a jelenetnek még két férfialakot: a színes köntösbe öltözött vevő és a szerezsen rabszolgaárus figuráját. Az olajfestményen a nőalakok ébenfekete bőrszínén kívül semmi nem utal arra, hogy rabszolgák lennének, akár pihenő utazóknak vagy út menti árusoknak is tűnhetnek első pillantásra, a litográfián ellenben a két férfialakon kívül még a kép címe is egyértelműsíti a kontextust. A három képverzió közül a gouache nyers színei tükrözik a leghűbben a sivatagi környezet redukált színvilágát. Schönn még a festményen is igyekezett ezt valamelyest megőrizni, csupán az ég kékjét tompította derengő alkonyati fényvel. A litográfián viszont láthatóan az volt a célja, hogy minél színesebb, látványosabb legyen a jelenet – ebben a vonatkozásban kiemelt szerepet kapott a két férfi ruházata. Az is érdekes, hogy a fiatal lányt Schönn a gouache vázlaton a bokájától az álláig fehér vászonleplekbe öltöztetve alakként festette meg, akinek csak a nyaka, a feje, valamint nagyjából a kéz- és lábfeje látszik ki a ruhából; azonban mind az olajfestményen, mind a litográfián a lány egyik karja és válla szabadon marad, megtörve a fehér gyolcstömeg egyhangúságát, alaktalanságát, egyúttal vonzóbbá téve a fiatal leány látványát. Az olajkép kidolgozásakor Schönn láthatóan kiemelt figyelmet fordított arra, hogy – a bécsi közönség várakozásainak megfelelően – a valószínűleg „orientálisabb” hangulatú jelenetet fessen vászonra.

65 Lásd MÉSZÁROS 2013 (lásd 3. jegyzetben). 118.

66 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 101.

67 A festményt Fuchs publikálta először *Lager vor einer afrikanischen Stadt* címmel – jóllehet mindenfajta kommentár nélkül –, nála a kép őrzési helyeként egy „bécsi magángyűjtemény” van feltüntetve. HEINRICH FUCHS: *Die österreichischen Maler des 19. Jahrhunderts*. IV (S–Z). Wien, Dr. Heinrich Fuchs Selbstverlag, 1974. 76. Az osztrák orientális festőkről rendezett 1997-es salzburgi kiállítás katalógusában Martina Haja külön katalógustételt szentelt a festménynek, amely ezúttal Prof. Dr. Heinrich Fuchs bécsi magángyűjteményében őrzött műalkotásként szerepelt. *Orient. Österreichische Malerei zwischen 1848 und 1914*. Ausstellungskatalog. Hg. von Erika MAYR-

OEHRRING. Salzburg, Residenzgalerie Salzburg, 1997. 226. Tíz évvel később viszont már egy bécsi műkereskedés, a Kunsthandlung Entzmann volt a festmény tulajdonosa. *Orientalische Reise. Malerei und Exotik im späten 19. Jahrhundert*. Ausstellungskatalog. Hg. von Erika MAYR-OEHRRING–Elke DOPPLER. Salzburg–Wien, Wien Museum–Residenzgalerie Salzburg, 2003. 210. Kat. Nr. 43. (Martina HAJA.)

68 WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 98. *Ausstellung des Oesterreichischen Kunstvereines*, Monat Dezember 1852, Nr. 33. (Ezen a kiállításon egyébként Libay és Novopacky is szerepeltek.)

69 A mű bécsi magángyűjteményben található. CZERNY 2015 (lásd 24. jegyzetben).

1. **Alois Schönn:** *A menyasszony érkezése (L'arrivée de la mariée)*, 1870
Magántulajdon (Image Courtesy of Sotheby's Inc. © 2008)

A Libay-album 23. számú *Menyasszonyi ünneplés Szí-útnál* című képtáblája Schönn 1870-es *A menyasszony érkezése*⁷⁰ című olajfestményével (1. kép) mutat egyezést, amely néhány évvel ezelőtt tűnt fel a műtárgypiacon. Szignált és datált műről van szó, de nemcsak a dátum, hanem a festmény színvilága és festésmódja is arról árulkodik, hogy Schönn nem közvetlenül első keleti utazását követően, az 1850-es években festette ezt a képet, hanem jóval később; tehát nem azonos azzal a festménnyel, amely a Libay-album litográfiájához szolgált alapul, annak egy későbbi változatáról

van szó. Mivel 1856-ban a Kunstverein szeptemberi kiállításán szerepelt egy festmény Schönnről *Hochzeitszug in Egypten* címmel,⁷¹ nyilvánvalóan az a mű lehetett a festménynek az első verziója, valamint az szolgált alapul az albumbeli litográfiához. Schönn műveinek felsorolásában a *Thieme-Becker* említi egy *Ägyptische Hochzeitszug* című festményt, amelyet – akkor, 1936-ban – a Troppau-i Múzeumban (ma: Opava, Slezské zemské muzeum) őriztek.⁷² Az 1870-es években Schönn szemmel láthatóan már túllépett a minden részlet aprólékos kidolgozására törekvő biedermeier festésmódon, fella-

70 Francia címváltozattal: *L'arrivée de la mariée*; olaj, vászon, 71,8×104,8 cm; jelezve: A. Schönn 1870, valamint jobbra lent az AS monogram. Az utóbbi években kétszer is felbukkant aukción: *Sotheby's, New York, 19th Century European Art including The Orientalist Sale*. 2008. október 23., kat. nr. 160. <http://artsalesindex.artinfo.com/asi/lots/3504315> (Letöltés ideje: 2013. június 30.); *Millon & Associés, Oriental Art*. Drouot Richelieu, Párizs, 2006. május 30., kat. nr. 222. <http://artsalesindex.artinfo.com/asi/lots/482101> (Letöltés ideje: 2013. június 30.).

71 *Catalog der vom Oesterreichischen Kunstvereine in Wien bei Gelegenheit der 32. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte veranstalteten Ausstellung von Werken Oesterreichischer Künstler*. 72. Ausstellung September 1856, Nr. 316.

72 *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*. Hg. von Ulrich Thieme–Felix Becker. Leipzig, Seemann, XXX. 1936. 232. A mű 1903-ban került a múzeum gyűjteményébe (Itsz. 03.82a), az intézmény egykori protektorának, II. János liechtenstei-

zultak a kontúrok, közlőrlől nézve némely figura szinte vázlatnak hat. A menet és az abban szereplő figurák egy az egyben azonosíthatók a Libay-kép megfelelő részleteivel, jóllehet a ruhák helyenként élénkebb színezést kaptak. A festményen a háttérben, távol, piramisok látszódnak, ami arra enged következtetni, hogy a jelenet a Nílus keleti partján, a gízai piramisokkal átellenben játszódik.

A 15. számú *A' Bairam ünnep Cairóban* című litográfiához előképként minden valószínűség szerint egy, az 1853. decemberi Kunstverein tárlaton bemutatott *Bairamsfeier auf dem Friedhof in Cairo*⁷³ című olajvázlat szolgált alapul. Bár a litográfián Schön szignója nem szerepel, ennek ellenére itt is gyanítható, hogy Libay, noha rajzolóként ő is fel van tüntetve, vajmi kevés szereppel bírt a kép megalkotásában. A Schön-festmény jelenlegi holléte nem ismert.

A 41. számú *Egyiptomi hajósok* olajfestmény-verziójáról nem tudni, hogy létezik-e egyáltalán, mindenesetre ismert Schönntől egy, a már említett osztrák magángyűjteményben lévő, ceruzával és tussal készített vázlat, amelyet minden bizonnyal a helyszínen, az utazás során alkotott. A vázlaton látható monokróm jelenet ugyancsak egy az egyben megfeleltethető a Libay-album litográfiájának.⁷⁴ Azonban nemcsak Schönntől, hanem Libaytól is fennmaradt egy – mind tematika, mind kompozíció szempontjából – meglepően nagy hasonlósággal bíró akvarell, valamint ezt kiegészítő figuratanulmányok, amelyek szintén egy (másik) osztrák magángyűjtemény részét képezik.

A kép alatt olvasható felirat szerint a 40. számú *Egyiptomi táncosnők* című táblát – bár figurális jelenetről van szó – Libay ezúttal nem Schön-nel együtt, hanem önállóan rajzolta; Schön csupán litográfusként van feltüntetve. Ennek ellenére – Schön-nak a kép

bal alsó sarkában felbukkanó szignója miatt – itt is felmerül a gyanú, hogy mégis mint társrajzolóval kell számolnunk vele. Az Albertina gyűjteményében szép számban található eredeti rajzok, vázlatok Schönntől. Az egyik lapon keleti ruhákba öltözött, táncoló nőalakokat ábrázoló ceruzarajzok láthatók.⁷⁵ A figurák egyike – a mozdulata, testtartása, öltözéke alapján – egyezést mutat a Libay-album litográfiáján ábrázolt jelenet középpontjában látható táncoló nőalakokkal. A vázlatlapon a figuratanulmányok mellett színjegyzetek is szerepelnek. A nőalak mellé a következőket írta Schön: (az öv mellett) „gelbe Seide mit bunten Streifen u. Blumen“; (a bő nadrág mellett) „roth Seiden mit schwarzen Verzierungen“ – amelyek azonban nem egyeznek a litográfián szereplő azonos képrészletek színeivel. A Wien Museum 2003-as kiállításán felvonultatott Schön-festmények között szerepelt egy olajkép, *Orientalisches Fest mit Tänzerin* címmel,⁷⁶ ahol a Libay-album képéhez hasonló jelenet középpontjában ugyanez a táncosnőfigura látható, jóllehet nem pont ugyanabban a testtartásban, mint a litográfián, illetve a ceruzavázlaton. A szignón túl tehát a központi figura is arra utal, hogy Schön ennek a litográfiának a megrajzolásában is szerepet vállalt.

Ami a Libay Károly Lajostól származó egyiptomi utazásához köthető olajképeket illeti, ez idáig egyetlen ilyen ismert⁷⁷ (2. kép). Ez azonban az album egyik litográfiájával sem mutat rokonságot. A festményen egy jellegzetes orientális életképi jelenet látható: az előtérben egy szerezcsen fiú tartja kantáron fehér lovát, a háttérben piramisok, az égen színpompás alkonyi fények.

Mi a tanulság? Röviden talán így fogalmazható meg: egy képalírásban néha több információ rejlik, mint amennyi első pillantásra látszódik. Az itt bemutatott

ni hercegnek (Johann Maria von und zu Liechtenstein, 1840–1929) az adományaként; az akkori leltárkönyvben szereplő címe: *Ägyptische Landschaft mit Hochzeitszug*. A képnek a második világháborúban nyoma veszett. A Sziléziai Múzeumban őrzött mű tehát vagy az 1870-es képpel, vagy a Kunstverein kiállításán bemutatott festménnyel azonosítható. Az adatok közléséért Mgr. Martin Janáknak, a Slezské zemské muzeum kurátor munkatársának tartozom köszönettel.

73 *Ausstellung des Oesterreichischen Kunstvereines*, Monat Dezember 1853, Nr. 67; WURZBACH 1876 (lásd 12. jegyzetben). 100. Wurzbach az 1852-ben kiállított művek között sorolja fel a festményt, illetve azt is közli, hogy a művet Herr von Steiger vásárolta meg.

74 CZERNY 2015 (lásd 24. jegyzetben).

75 *Orientalische Tänzerin drei mal mit Musikanten und einer Pfeife*, 7 darabból álló figuratanulmány-sorozat, papír, ceruza, fűzet mérete: 14,7×10,2 cm, Bécs, Albertina, ltsz. 29086b. A kép az Albertina online

adatbázisában is elérhető: [http://sammlungenonline.albertina.at/?query=Inventarnummer=\[29086b\]&showtype=record](http://sammlungenonline.albertina.at/?query=Inventarnummer=[29086b]&showtype=record) Letöltés ideje: 2013. június 30.

76 Olaj, vászon, 57,5×36 cm; jelezve: balra lent: A. Schön; Kunsthandlung Entzman, Wien. In: *Orientalische Reise*. 2003 (lásd 67. jegyzetben). 214–215. Ugyanez a festmény már Fuchsnál is szerepel: *Tanz einer orientalischen Schönheit*; olaj, vászon, 47,5×36 cm; jelezve: A. Schön. Privatbesitz, Wien. Heinrich FUCHS: *Die österreichischen Maler des 19. Jahrhunderts*. II (L–Z). Wien, Selbstverlag, 1979. 129.

77 *Arabs ló*, 1856. Olaj, vászon; 55,2×68,7 cm; jelezve: jobbra lent; Magyar Nemzeti Galéria, ltsz. MNG FK 3767; proveniencia: vétel 1938-ban. Irodalom: *Libay Károly Lajos (1814–1888). Festői utazások / Male-riche Reisen*. Kiállítási katalógus. A kiállítás rendezői: Bajkay Éva, Hessky Orsolya. A katalógus szerzői: BAJKAY ÉVA–HESSKY Orsolya–WALTER KRAUSE–DOMENICO RICCARDI. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1994. 114.

2. **Libay Károly Lajos:** *Arabs ló*, 1856
Budapest, Szépművészeti Múzeum–Magyar Nemzeti Galéria. (Fotó: Magyar Nemzeti Galéria)

adatok és a köztük fellelhető összefüggések arra hívják fel a figyelmet, hogy egy kép a művészeti értékén túl legalább annyira fontos dokumentumértékkel is bír. A kölcsönhatásokról, stílushatásokról folyó tudományos diskurzusban különösen fontos szerepe van annak, ha két vagy több művész vonatkozásában jól dokumentálható a személyes kapcsolat. Mint már a tanulmány elején szó volt róla: Alois Schönn a század második felében a bécsi művészeti élet meghatározó alakja volt. Az Akadémiát látogató magyar diákok és a császárvárosban hosszabb-rövidebb ideig élő művészeink feltehetően több ízben találkoztak műveivel a kiállításokon, sőt, mint Libay esete is mutatja, akár a

személyes kapcsolatok kiépítésére, a szakmai együttműködésre is nyílt lehetőség – az esetleges további hasonló esetek még felderítésre várnak.

Mészáros Ágnes
művészettörténész,
Ludwig Múzeum–Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
meszaagnes@gmail.com

Aegypten. Reisebilder aus dem Orient

How have paintings by Alois Schönn, a Viennese oriental painter, become picture tables in Karl Ludwig Libay's travel album?

Alois Schönn (1826–1897) was an important figure of 19th century Viennese art scene as well as an active participant of Hungarian art life of the period. He was regarded by his contemporaries the first par-excellent *Orientaler*. Schönn is also noted in Hungarian art history writing, due to his involvement in producing lithographed picture tables for Karl Ludwig Libay's travel album titled *Aegypten. Reisebilder aus dem Orient* (1860), and to the fact that he made several study tours around Hungary and Transylvania.

The present article starts with an overview of Schönn's career and life-work. A special attention is given to works with Oriental or Hungarian subject. Then comes a detailed analysis of Schönn's role in the making of Libay's travel album. Schönn travelled extensively, visiting among other Turkey, Egypt and Tunis in 1851–1852 (4 years earlier than Libay). He contributed to the volume not only as a lithographer but also as a co-drawer of several figural scenes. His name appears under 7 out of the 60 lithographed picture tables: No. 15 *Bairam feast in Cairo*; No. 23 *Wedding process near Siouth*; No. 29 *Slave market by Kenneh*; No. 41 *Boatmen in Egypt on the Nile*; No. 40 *Egyptian dancing girls*; No.

9 *Strasse und Bazar in Cairo gegen das Thor Bab el Nasr*; No. 46 *Die ersten Cataracten zwischen Assuan und Philae, der Gränze Egyptens von Nubien*. „SA“ signature appearing in the lower left corner on lithographs No. 29, 40 and 41 prompts that these are, actually, works made exclusively by Schönn. A search after matching oil pieces within the Schönn oeuvre has revealed that most of these lithographs have their originals in oil – which fact was overlooked by former research. It is apparent that Schönn sometimes picked only the main figure or motive to transfer to lithograph. This paper first of all aimed at pointing out that it is advised to pay more careful attention to inscriptions as there might be a lot more information included in them, than it appears at first sight.

Ágnes Mészáros

Art historian,

Ludwig Múzeum–Museum of Contemporary Art, Budapest

H-1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.

meszaagnes@gmail.com

TÁRGYSZAVAK

Alois Schönn, Orientaler, Bécs, Libay Károly Lajos, utazási album, keleti út, litográfia, zsánerjelenet

KEYWORDS

Alois Schönn, Orientaler, Vienna, Karl Ludwig Libay, travel album, Oriental journey, lithography, genre scene